

tis aliorum sacramentorum, et obedire præceptis Ecclesiæ.

ARTICULUS III.

Utrum ad votum requiratur deliberatio, et quæ sit sufficiens, ut votum obliget?

I. Pro explicatione notandum est, quod deliberatio importat discursum, seu collationem inter multa, et determinationem ad unum; formaliter tamen importat determinationem voluntatis, non absolute, sed ut ex discursu originatur. Deliberatio autem dividitur in semiplenam, plenam, et plenissimam. Semiplena est ad quam sequitur motus secundo primus, qui nec est omnino naturalis, nec omnino liber, quia ipsa, vel motus insurgens, licet non præveniat omnino iudicium rationis, prævenit tamen iudicium perfectum, et ita non potest ratio perfecte deliberare circa objectum talis motus. Quapropter actus ille non est perfecte humanus, nec potest habere perfectam rationem virtutis, vel vitii, sed solum potest ibi reperiri peccatum veniale. Deliberatio plena opponitur huic, et est quando ratio deliberat circa objectum, et ita intendit operari sciens, et prudens. Et licet hæc non fiat attendendo omnes circumstantias possibles eventus, adhuc est perfecta deliberatio sufficiens ad rationem meriti, vel demeriti, imo ad omnem contractum humanum, et ad matrimonium, et ad baptismum. Plenissima, seu perfectissima deliberatio est, quando maturo consilio conferuntur in se media perfectissime in ordine ad finem, et attenduntur omnes circumstantiæ circa rem deliberatam.

II. Notandum est secundo, quod deliberatio alia est formalis, scilicet,

quando consideratur res in se ipsa; et non in aliquo principio, vel effectu, vel in aliquo alio communi, sicut quando quis considerat circa ingressum religionis. Alia est deliberatio virtualis, quando scilicet non deliberat quis circa rem ipsam in particulari, et explicite, sed in aliquo communi, vel causa ipsius, verbi gratia, si quis deliberat circa peregrinationem, et emittit votum illius, non est necessarium quod in particulari, et explicite deliberet circa sumptus itineris, et circa alia accidentia ejus, nam circa hæc omnia censetur virtualiter deliberasse, quando ratio deliberavit circa votum peregrinationis. Idem est de illo qui deliberate vovit religionem, et obedientiam, nec enim est necessarium, quod in particulari deliberet circa omnia statuta religionis, sed censetur virtualiter deliberasse circa omnia ista, cum deliberavit vovere religionem, et obedientiam. Item deliberatio alia est perceptibilis, illa scilicet quæ fit successu temporis per discursum conferendo inter se media: alia est imperceptibilis, quæ fit brevissimo tempore, et quasi in instanti. Sit ergo

III. Prima conclusio: Semiplena deliberatio non sufficit ad votum. Ista conclusio est fere communis. Tenet eam Cajetanus hic; Soto ubi supra quæst. I, articulo II; Navarrus in manuali, capite XII, numero XXIV, et ita aliqui existimant veram hanc sententiam, quod oppositam iudicent improbabilem. Et probatur primo: Semiplena deliberatio non est actus humanus simpliciter, sed secundum quid tantum, et ita non sufficiens ad aliquem contractum humanum; ergo neque ad votum. Antecedens patet ex D. Thoma I-2, quæst. I, art. II, ubi eas solum docet esse actiones humanas, quæ ex deliberata voluntate procedunt, et philosophus vocat illas actiones hu-

manas, quæ cum libertate fiunt, sed non operatur homo, quando est tantum semiplena deliberatio, cum consultatione, et libertate: ergo. Probatur secundo: Illa semiplena deliberatio non est sufficiens ad peccatum mortale, ergo nec ad votum, cum votum ex natura sua obliget ad mortale.

IV. Secunda conclusio: Non est necessaria plenissima deliberatio ad votum, licet sit solemne religionis, sed sufficit plena deliberatio ad ejus obligationem. Hæc conclusio est contra secundam sententiam, est tamen fere communis. Et probatur prima pars ex capite secundo De voto, ubi votum factum in ætate puerili, et ex animi facilitate declaratur fuisse validum, et commutatur in aliam faciliorem materiam. Secundo probatur: Ad quemlibet alium contractum humanum sufficit plena deliberatio, ergo ad votum. Antecedens probatur: In emptionibus, et venditionibus, in baptismo, et in matrimonio. Confirmatur: Plena deliberatio sufficit ad peccatum mortale: ergo ad votum. Probatur consequentia: Ubi potest esse ratio perfectæ culpæ, potest esse ratio perfectæ virtutis; ergo et voti. Confirmatur secundo: Alias quilibet posset se excusare ab obligatione voti, pauci enim sunt, qui perfectissima diligentia, et plenissima deliberatione solemniter religionem voverint.

V. Secunda pars conclusionis patet ex multis capitulis maxime XVII et XIX, contra retrahentes homines ab ingressu religionis, et patet Matth. IV, ubi Petrus, et Andreas vocati a Domino continuo secuti sunt ipsum, super quæ verba multa sanctorum patrum testimonia adducit D. Thomas quæ poterunt videri in Aragon. Sed est insigne testimonium D. Hieronymi ad hoc probandum in epistola ad Heliodorum: « Licet parvulus a collo pendeat ne-

pos, licet sparso crine, et scissis vestibus ubera, quibus te enutrierat mater ostendat, licet in limine taceat patet, calcato perge patre, etc. » Ultima pars conclusionis patet ex dictis.

VI. Tertia conclusio: Vota facta ex animi facilitate, facilius sunt dispensanda, quoniam experientia teste, homo imperfectus expositus est periculo illa frangendi; semper tamen requiritur causa nec sufficit, quod solum ex animi facilitate fuerint emissa. Dicuntur autem vota ex animi facilitate, quando ex aliquo metu, vel passione brevissimo tempore homo vovit, quamvis advertat ad id quod facit.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

VII. Arguitur primo pro sententia aliquorum dicentium, quod ad verum votum sufficit semiplena deliberatio, quæ sufficit ad peccatum veniale in motibus secundo primis, taliter tamen, quod votum cum tali deliberatione emissum non obligaret ad mortale, sed ad veniale. Hæc sententia probatur primo: Ut promissio sit verum votum sufficit, quod sit actus humanus; sed promissio ex tali indeliberatione est actio humana, alias enim non esset peccatum, nec veniale quidem; ergo. Confirmatur: Meritum, et demeritum solum reperiuntur in actibus humanis; sed in actione semiplene deliberata reperitur meritum, et demeritum, cum reperiatur peccatum veniale; ergo est actio humana. Secundo probatur: Talis promissio est actus virtutis religionis, et non nisi voti: ergo. Major de se patet, minor similiter constat; ergo.

VIII. Ad hoc argumentum patet solutio ex prima probatione primæ conclusionis. Illa enim actio est humana tantum imperfecte, quod

quidem sufficit ad peccatum veniale (votum autem ex natura sua obligat sub mortali). Ad confirmationem respondetur, quod in merito est latitudo, datur enim multum mereri, parum mereri, et mediociter mereri, et sic non est inconveniens, quod actio, quæ aliquantulum est humana, aliquantulum sit meritoria; votum vero consistit in indivisibili quantum ad obligationem; non enim datur manere multum obligatum, et parum ad rem promissam, sed vovens vel manet simpliciter obligatus, vel totaliter deobligatus, et sic requirit actionem simpliciter humanam.

IX. Secundo arguitur pro sententia quorundam jurisprudentium, quos refert Sylvester verbo *Votum II*, quæstione XIII, et Aragon hic, et glossa capite II de voto, verbo *Animi facilitate*, quos sequitur Angelus verbo *Votum I*, §. VI, ubi ponit regulam quod quando quis, post emissum votum statim pœnitet de illo signum est, quod non habuit animum sufficienter deliberatum, et ita non est adstringendus voto. Itaque requiritur ad verum votum plenissima deliberatio in hac sententia, quæ probatur primo: *Votum* (ut supra dicebamus) importat necessario inquisitionem mediorum, et consultationem, et discursum circa rem, quæ vovetur; sed ista omnia non possunt haberi absque plenissima deliberatione; ergo. Probatur minor: In motibus primis ob hanc causam nullum est peccatum, quia nullus est discursus; et in motibus secundo primis tantum est peccatum veniale, quia ibi est imperfectissimus discursus, et multum deficiens deliberatio, atque consultatio; ergo si ante votum requiritur discursus, consultatio, etc. necessario requiretur plenissima deliberatio. Secundo: *Votum* (ut diximus) est actus religionis, sed si non præcedat hæc perfectissima deliberatio

non erit actus religionis; ergo. Probatur minor: Actus religionis placet Deo, sed tale votum inconsideratum non placeret Deo, quia est stultum, Deo autem displicet stulta promissio, ut patet Ecclesiastici III. Confirmatur: *Vota* emissa ex animi facilitate facillime franguntur, existimant enim sic voventes, non teneri ad illa servanda. Tertio, votum debet esse voluntarium, sed si ignorentur plures circumstantiæ non plene deliberando de illis non erit voluntarium, cum ignorantia causet involuntarium; ergo.

X. Ad omnia ista argumenta, quæ directe procedunt contra secundam conclusionem respondetur. Ad primum negando minorem, et consequentiam probationis. Constat enim ex dictis ad omnia illa sufficere plenam deliberationem, nec requiri plenissimam. Ad secundum negatur minor, et similiter ad probationem. Imo dato quod esset indiscreta promissio, sufficit, quod res promissa sit accepta Deo, et voluntarie promittatur, ut votum sit obligatorium, quamvis non sufficiat hoc, ut votum sit meritorium. Ad tertium respondetur, quod vovens juxta seriem secundæ conclusionis, habet sufficientem scientiam circa substantiam voti, et circumstantias illi jejuniore, et ita est simpliciter voluntarius, censeturque sufficienter deliberasse circa illam. Si tamen adesset ignorantia circa circumstantias gravissimas, quæ merito impedirent votum, si non essent præcisæ, nec deliberaret circa illas, vere esset involuntarius vovens ex tali deceptione, ut supra dictum est.

XI. Quarto arguitur: Sunt quædam vota de rebus arduis ad totam vitam pertinentibus, ut est votum religionis; sed ad tam ardua aggredienda necessaria est plenissima deliberatio, quia nihil videtur magis

arduum, et difficile in rebus humanis, quam seipsum abnegare, et mundum deserere: ergo ad hoc necessaria est maturissima deliberatio. Item arguitur ex definitione voti: *Votum* est promissio melioris boni animi deliberatione firmata; ergo omne votum ex animi firmitate oriri debet, sed hanc animi firmitatem nullus habet, nisi plenissime deliberando; ergo. Nam arguitur ex primo Joannis IV, ubi dicitur: *Nolite omni spiritu credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt*, quæ quidem maxime in religionis ingressu verum habent; sed hæc probatio spirituum eget diligentissimo examine, et plenissima deliberatione; ergo. Probatur minori: Dicitur enim II Corinth. XI, quod satan transfiguratur se aliquando in Angelum lucis, qui sub specie boni fallit incautos.

XII. Ad quartum respondetur ex D. Thoma opusculo citato, art. X, quod in rebus difficillimis, et maxime arduis sunt maxime consilia requirenda quando veritas non est manifesta. Id autem quod est melius et altiori consilio definitur, non est in dubium revocandum iterato consilia requirendo. Ad aliam probationem, admissio antecedenti cum consequentia, negatur consequens; omne enim quod ex electione agitur ex deliberatione vel consilio agitur, quia electio est appetitus præconsiliati.

XIII. Ad ultimum respondetur, quod auctoritas ibi adducta non est ad propositum, ibi enim est necessaria probatio ubi non est certitudo, super illud enim primum ad Timoth. ultimo: *Omnia probate*, dicit glossa: *Certa* non agent discussione, hoc autem, quod est certum respectu unius, potest esse incertum respectu alterius, cui incumbet admittere religionem, et hac de causa ad illos spectat, quo animo veniant inquirere. Ad illud vero, quod satan

transfiguratur se in Angelum lucis respondetur, quod tunc non est periculum assentiri, quando bonum opus suggeritur, ut ingressus religionis, vigilantiam tamen animo resistendum est, quando ad aliquod opus non bonum inducimur. Propositum autem religionis censendum est esse a Deo.

XIV. Quinto arguitur: Ea, quæ possunt habere malum exitum, diligenti sunt prius consilio examinanda; sed ingressus religionis in aliquibus, qui apostatæ fiunt malum exitum habent, ergo. Confirmatur primo ex illo Actorum V: *Si ex Deo est hoc consilium, aut opus, non poteritis dissolvere illud*; sed in multis per apostasiam dissolvitur propositum, ergo non fuit a Deo. Confirmatur secundo: In ebrio quando culpabiliter accidit est plena deliberatio saltem in sua causa, si quidem ei imputatur homicidium, et peccat mortaliter, et tamen non sufficit talis deliberatio ad votum, quoniam vota emissa ab ebrio sunt nulla; ergo non sufficit plena deliberatio.

XV. Respondetur, quod quando malus exitus potest evenire ex parte rei, quæ assumitur, et tale periculum frequenter accidit, magna deliberatione opus est, ut periculis obvietur, vel ut res penitus relinquatur. Si vero ut in plurimum periculum non accidit, non est opus magna deliberatione, sed vigilantia et cautela, ne in periculum incidatur: alioquin daretur occasio omnia studia humana prætermittendi juxta illud Ecclesiastici II: *Qui observat ventum, non seminat, et qui considerat nubes nunquam metet*. Quando vero res secundum se segura est habet tamen malum exitum, propterea quod homo mutat propositum, vel ex alio accidenti, non ideo hac de causa necessaria est maxima deliberatio. Ad primam confirmationem

respondetur cavendam esse quorundam hæreticorum vesaniam asserentium, quod id, quod non perseverat a Deo non est. Unde dicebant, quod quia diabolus peccavit non fuit a Deo, et si Judas decidit a collegio Apostolorum, non fuit a Deo ejus electio, et tandem si quis non perseverat in charitate, et gratia, charitas ejus, et gratia a Deo non sunt. Quæ omnia et his similia blasphemia sunt; unde respondetur ex D. Augustino libro primo contra Julianum, quod sicut Deus tribuit rebus corruptibilibus esse temporale, quibus sempernitatem non tribuit, ita quibusdam dat justitiam temporalem, quibus non largitur perseverantiæ donum.

XVI. Ad secundam confirmationem respondetur disparem esse rationem, quoniam homicidium est prævisum, et deliberatum saltem in sua causa, scilicet ebrietate in qua continetur virtualiter: votum autem, cum sit actus virtutis, non continetur virtualiter in vitio ebrietatis; imo etiam si esset prævisum, prævideretur tantum secundum exteriorem prolationem verborum, et ita judicandum est de illo ac si non fieret. Unde inferitur, quod quando plena deliberatio est imperceptibilis, ita ut homo bene dubitet an fuerit, vel non fuerit plena deliberatio, debet viros doctos consulere narrando illis omnes rationes, et circumstantias, quas habet ad dubitandum non fuisse plenam talem deliberationem. Et si illi arbitrentur non fuisse plenam, non manet adstrictus voto: quod si facta consultatione adhuc manet dubium, tenetur petere dispensationem, si sit facilis aditus ad prælatum, si autem sit difficilis aditus, et sit pauper, et impeditus, si dubium manet aequale pro utraque parte non tenetur servare votum, quoniam in dubiis (ut habet commune prolo-

quium) melior est conditio possidentis, sed jure naturæ quilibet possidet suam libertatem in eo quod est esse legatum ad faciendum, vel non faciendum, vel omittendum votum, et ad id quod alias leges non obligant. Si autem declinent magis in partem affirmativam, manet obligatus ad servandum votum: sic enim fit in aliis contractibus. Poterat in hoc articulo disputari cum Cajetano, utrum simplex promissio obliget in conscientia. Sed de hoc agitur in materia de dominio, et forsitan alibi redibit sermo.

ARTICULUS IV.

Utrum vovere aliquid, quod sit peccatum veniale, sit peccatum mortale?

I. Pro explicatione sit prima conclusio: Per se loquendo votum peccandi venialiter est peccatum mortale. Hæc est contra auctores infra citandos, et contra Navarrum in manuali, capite XII, numero XVIII, sed probatur conclusio: Sic vovens facto illo protestatur talem culpam placere Deo, sed hoc est ingens blasphemia; ergo secundum se est mortale. Probatur minor: Quoniam iste in ipso operis exercitio protestatur Deum non esse infinitam bonitatem, quoniam infinita bonitas excludit omnem rationem culpæ etiam levissimæ; non enim stat esse infinitam bonitatem, et quod placeat illi culpa etiam levissima. Confirmatur ex D. Thoma supra, quæstione XIII, articulo II affirmante, quod in materia blasphemie non datur culpa venialis ex levitate materiæ, sed solum ex indeliberatione rationis; ergo si votum peccati venialis est mortale propter blasphemiam ibi inclusam (ut omnes fa-

tentur) etiam tale votum erit mortale. Secundo probatur conclusio: Gravius peccatum est tribuere Deo aliquid repugnans illi, quam adducere eum in testem mendacii; sed qui vovet peccatum veniale tribuit Deo aliquid illi repugnans, scilicet malitiam venialem; ergo sicut unum est peccatum mortale, ita et alterum. Itaque in hac parte nullam constitimus differentiam inter votum peccandi venialiter, et mortaliter ex parte materiæ, dummodo in utroque inveniatur plena liberatio sufficiens ad verum votum, utrumque ergo est peccatum mortale, si videns, et sciens, votum esse faciendum de re grata Deo, hoc non obstante vovet peccatum veniale, quoniam talis actio opponitur confessioni fidei dicenti Deum esse summam, et infinitam bonitatem, et quod illi est odio impius, et impietas ejus.

II. Secunda conclusio: Aliquando hoc votum erit peccatum veniale ex inadvertentia, vel indeliberatione. Probatur: Quoniam isto modo quodcumque mortale fit veniale ex inconsideratione, et subreptione animi.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

III. Arguitur primo contra nostram resolutionem: Ex vi talis voti, si quæ consurgit obligatio ex illo, erit peccandi tantum venialiter, sed obligatio ad veniale non est culpa mortalis, ut constat, ergo. Secundo: Votum licet ex suo genere obliget ad mortale (ut dictum est) ex levitate tamen materiæ potest esse tantum veniale; ergo votum peccandi venialiter, erit peccatum veniale ex levitate materiæ. Tertio: Juramentum promissorium de peccato veniali est peccatum veniale secundum multorum sententiam;

ita Sylvester verbo Juramentum IV, §. I, et Adrianus ab illo citatus; Soto VIII, de justitia, quæstione II, articulo III, et Aragon quæstione LXXXIX, articul. III, et hic dubio I ad secundum: ergo votum peccandi venialiter solum erit veniale. Quarto: Bonitas vel malitia alicujus actus sumitur ab objecto; ita D. Thomas I-2, quæst. XVIII, sed objectum illius voti tantum est veniale, ergo et votum. Ultimo: Adimplere tale votum solum est peccatum veniale; ergo promittere illud.

IV. Respondetur ad primum, hoc votum non esse mortale propter obligationem, nullam enim inducit, sed ratione protestationis blasphemie, quæ fit in ipso exercitio promissionis, ut dictum est: ad secundum negatur antecedens, ut probatur quæst. LXXXIX, articul. VII: ad tertium, negatur antecedens, ut probatur quæstione XCVIII, sed admissio antecedenti adhuc negatur consequentia. Nam veritas juramenti promissorii sufficienter salvatur, si modo quando juro, habeo propositum implendi quod juro, et ita non adduco Deum in testem falsitatis, licet adducam eum in testem alicujus veritatis, quæ illi displicet, nec protestor in actu jurandi talem veritatem placere Deo; In voto autem sic: ad quartum, concedo majorem, et nego minorem; objectum enim illius actus est actus venialis, ut oblatus Deo, tamquam illi gratus, hoc autem est mortale propter rationem jam dictam: ad ultimum negatur antecedens, quia (ut constat ex dictis) adimplendo votum protestatur opere placere Deo rem malam, quod quidem esse mortale jam probatum est.

V. Inquires: Utrum res indifferentes possint esse materia voti. Pro cujus dilucidatione notandum est, quod licet aliquæ res ex genere, et objecto suo consideratæ sint